

Pótlék az „Egy mediterrán oázis délkeleti Magyarország madárvilágában“ című tanulmányhoz.

Írta: LINTIA DÉNES.

DR. WEIGOLD HUGÓ tisztelt barátom, a kinek társaságában alkalmam volt 1912 tavaszán remek Dunavidékünket újra bejárni, útunk eredményét találó vonásokkal leírta már. Én az ő tanulmányához csatolt jelen rövid pótlékomban csupán azon fontosabb megfigyeléseket és adatokat kívánom közölni, a melyeket vizsgálódásunk színterén WEIGOLD barátom elutazása után gyűjtöttem. Célom egyrészt a megfigyelt fajok jegyzékének pótlása, másrészt kiegészítése néhány Délmagyarországra nézve fontosabb és ritkább madárfaj földrajzi elterjedési adatainak.

DR. WEIGOLD H. jelentésében nincs még felemlítve a: *Merops apiaster* L., *Ardea ralloides* SCOP., *Pisorhina scops* (L.), *Syrnium uralense* (PALL.).

*Merops apiaster*t a dunamenti agyagos hegyeken találtam Bázíás és Divics között május 28-án. Csupán néhány pár jelent meg; ugyanazon a helyen egyébként évek óta megtaláltam. Tekintettel arra, hogy ott kevés számban költ, csak egy példányt lőttem gyűjteményem számára, sajnos ez az egy nőstény volt.

Nagy számban költ a *Merops apiaster* évente a deliblati homoksivatagon. Az elejtettem nőstény petevezetékében egy már érett tojást találtam.

*Ardea ralloides*t egyetlen példányban első ízben a moldvai szigeten találtam május 16-án; május 20-án ugyanott 2 drbot találtam. Nem hinném, hogy ott költött is volna, bár költésre bőséges alkalma van, mert a 8000 kat. hold területű szigetnek legnagyobb része még mindig víz alatt állott. A nem költésnek oka az lehet, hogy ott néhány *Ardetta* minután kívül semmi más gémfaj nem költ.

Pisorhina scops-ot egyet láttam egy szempillantásra máj. 22-én Újmoldova határán kívül

Nachtrag zu dem Berichte: „Eine mediterrane Oase in der Vogelwelt Südostungarns“.

VON DIONYSIUS LINTIA.

Mein verehrter Freund DR. H. WEIGOLD, in dessen Gesellschaft ich Gelegenheit hatte im Frühjahr 1912 unsere schöne Donaugegend abermals zu durchsuchen, hat bereits den Verlauf und die wissenschaftlichen Ergebnisse unserer Reise mit treffenden Worten geschildert. Ich möchte nun noch kurz als eine kleine Ergänzung des oberwähnten Berichtes, nur jene wichtigeren Beobachtungen und Daten mitteilen, die ich nach Abreise meines Freundes, in unserem Forschungsgebiete machen konnte, einesteils als Ergänzung der Liste der beobachteten Arten, anderntheils wegen des damit verbundenen Interesses der geographischen Verbreitung einiger für Südungarn wichtigeren und selteneren Vogelarten.

Als in jenem Bericht noch nicht beobachtete Arten sind noch nachzutragen: *Merops apiaster* L., *Ardea ralloides* SCOP., *Pisorhina scops* (L.), *Syrnium uralense* (PALL.).

Merops apiaster traf ich auf den lehmigen Bergen längs der Donau, zwischen Bázíás und Divics, am 28. Mai. Es sind nur wenige Paare dagewesen, die ich übrigens seit mehreren Jahren dortselbst beobachtete. Mit Rücksicht auf die geringe Zahl der hier brütenden Vögel, schoss ich nur ein Exemplar für meine Sammlung und dies war leider ein ♀.

Die Mehrzahl dieser Vögel brütet alljährlich auf der grossen Sandwüste „Deliblat“. Mein erlegtes ♀ hatte ein schon legereifes Ei in Oviduct.

Ardea ralloides begegnete ich zum erstenmal auf der „Moldovaer Insel“ am 16. Mai und zwar einem einzigen Stück; am 20. Mai traf ich ebendasselbst 2 Stück. Dass sie dort gebrütet hätten, will ich nicht glauben, trotzdem es zum Brüten viel Gelegenheit gegeben hätte, zumal der grösste Teil der ca. 8000 Kat.-Joch grossen Insel noch immer unter Wasser stand. Die Ursache mag sein, dass dort ausser einigen *Ardetta minuta* keine anderen Reiher brüten.

Pisorhina scops flog mir 1 Stück am 22. Mai in dem Obstgarten meines Schwiegervaters

apósom gyümölcsösében. Sokáig nem jutottam nyomára s nem is fektettem rá nagyobb súlyt. Néhány hét múlva megtudtam, hogy egy munkás egy „*nagyon kicsiny fülesbaglyot*“ emelt ki 5 fiókájával egyetemben egy faoduból s azokat egy csomag dohányért eladta. Az öreget meg is találtam a vevőnél, pelyhes fiókái azonban sajnos éhenpusztultak. Semmi kérésre sem tudtam a madarat megszerezni. Később, a mikor a munkást kérdőre vontuk, kitűnt, hogy a füleskuvik-család abból a gyümölcsösből való, a hol először láttam. Fészük egy körtefa üregében volt, mintegy $2\frac{1}{2}$ m magasságban.

A *Syrnium uralense* a pótlólag megfigyelt fajok között kétségtelenül a legfontosabb. Május 23-án kora reggeli kirándulásomon, a hegyek közt jókora utat magam mögött hagyva Padina Matej felé fordultam s ekkor vettem észre egy nagy, hamuszürke, általam régismert baglyot, az urali baglyot. Villámgyorsan siettem utána árkon-bokron keresztül, hogy mindenáron megkapjam vagy legalább is tartózkodási helyét közelebbről felfedezzem. Közel 2 óráig tartott a kétségbeesett hajsza, a vágatás és csúszás a borzalmas talajon, míg végre holtfáradtan összeestem. Az uralibaglyot nem tudtam tovább követni és úgy látszott, hogy örökre eltűnt szemeim elől.

Jó ideig lihegve pihentem s ezalatt eszembe jutott, hogy jó volna visszatérni arra a helyre, a hol a baglyot megpillantottam, hogy ott egy kis razziát tartsak. Némileg magamhoz térve, de bosszankodva vissza is tértem. Feladtam már a reményt, hogy a baglyot még aznap megtaláljam és tényleg nem is találtam.

Régebbi megfigyeléseimből (l. Természettudományi Füzetek, 2—3 füzet, p. 97—100. Temesvár 1904; ibidem 1 füz., p. 24—25. Temesvár 1905; Aquila 1906, p. 222. stb.) arra következtettem, hogy ha a bagoly itt

ausserhalb des Ortes Újmoldova auf einen Moment auf. Doch konnte ich sie nicht gleich wieder finden, nahm jedoch keine besondere Notiz davon. Erst nach einigen Wochen erfuhr ich, dass ein Arbeiter eine „sehr kleine Ohreule“ samt 5 Jungen aus einer Baumhöhle ausgehoben und für ein Päckchen Tabak weiter verkauft hatte. Den alten Vogel fand ich richtig bei dem betreffenden Mann, leider waren aber die Dunen-Jungen vor Hunger elend zugrunde gegangen; trotz langen Bittens konnte ich den Vogel nicht erwerben. Später als man den Arbeiter zur Verantwortung zog, stellte es sich heraus, dass die Zwergohreulenfamilie aus dem Obstgarten stammte, wo ich sie das erstmal beobachtet hatte. Das Nest stand in der Höhle eines Birnbaumes ca. $2\frac{1}{2}$ Meter hoch.

Syrnium uralense ist entschieden die wichtigste unter den nachträglich beobachteten Arten. Als ich am 23. Mai zeitlich morgens mich gegen Padina Matej zu wendete und in den Bergen bereits ein gutes Stück Weg hinter mir hatte, bemerkte ich auf meinem langsamen, stillen Pürschgange plötzlich einen mir altbekannten „Landsmann“, eine grosse aschgrau gefärbte Eule, die Uraleule. Blitzschnell raste ich über Stock und Stein der eräugten Eule nach, um sie auf alle Fälle zu bekommen oder doch wenigstens ihren näheren Aufenthalt zu entdecken. Fast 2 Stunden dauerte dieses verzweifelte Jagen, Rasen und Kriechen in dem schauerhaften Terrain, bis ich total erschöpft zu Boden sank. Die Eule konnte ich nicht mehr verfolgen und sie schien mir für ewig verschwunden zu sein.

Als ich da eine gute Weile mit bebender Brust nach Atem rang, fasste ich den Gedanken, zu jener Stelle zurückzugehen, wo ich den Vogel hatte abstreichen sehen, um dort ein wenig „Razzia“ zu halten. Ein wenig erholt, aber ziemlich missgestimmt ging ich zurück. Die Hoffnung, mit dem Vogel am selben Tage nochmals zusammentreffen zu können, hatte ich gänzlich aufgegeben und in der Tat war es auch so.

Nach meinen früheren Beobachtungen und Erfahrungen (siehe „Természettudományi Füzetek“ Heft 2—3, Pag. 97—100, Temesvár 1904; „Ibidem“ Heft 1, Pag. 24—25, Temesvár 1905; „Aquila“ 1906, Pag. 222, etc.)

költött, már anyányi fiókákat kell találnom. Az idő azonban sajnos már előrehaladott volt ahhoz, hogy a vidéket közelebbről és alaposabban átnézhessem; a mennyire lehetett, megtettem, de hát ez egy vadonban nehéz feladat s így nem is vezetett eredményre. Holtfáradtan késő este értem haza, feladva a reményt, hogy a bagoly költését ismételten megállapíthassam. Apósom egyik vadórának — legkedvesebb kísérőmnek — lelkére kötöttem, hogy 3—4 hét múlva mindenáron kerítse meg számomra az öreget. A vadór beváltotta szavát. Jun. 8-án megküldte nekem apósom az óhajtván várt baglyot húsban. A mikor május 23-án észrevettem, távcsővel nézve nősténynek ismertem fel a baglyot és véletlenül éppen a nőstényt kaptam kézhez.

A madár már javában vedlett, petefészke már visszafejlődött. Azt hiszem feltehető, hogy újra egy itt költő párral volt dolgom. Aránylag kis időközben — 10 év alatt — az urali bagoly költését már hatszor sikerült — többé kevésbé biztosan — megállapítanom. Meg vagyok győződve arról, hogyha ebben az időtájban több ornithologiai kirándulást tehetnék, beljebb a hegyek között hasonlókat figyelhetnék meg. Sajnos azonban sem időm, sem módom nincs rá. Az elejtett példány gyűjteményemben van elhelyezve. Ennyit egyelőre a három utólag megfigyelt fajról.

Már WEIGOLD barátom megemlítette röviden dolgozatának az egyes ritkább fajokat tárgyaló részében, hogy több helyen sikerült megfigyelnem és elejtenem a *Saxicola hispanica xanthomelaena* (*Saxicola melanolenuca*)-t.

Május 24-én délelőtt kocsin Koroninira mentem, tulajdonképpen azért, hogy a sziklás hegyláncban öreg hantmadarakat keressek. Az idő napos és meglehetősen meleg volt, ami nekem csak kedvezett, mert a madarak

muszte es aber — falls die Vögel hier gebrütet hatten — hier schon flügge Junge geben. Leider war aber die Zeit schon zu vorgeschritten, um die Gegend näher und gründlich durchsuchen zu können; ich tat es ja so weit als möglich, doch ist dies in einer Wildnis keine leichte Aufgabe, und so hatte es denn auch leider keinen Erfolg. Totmüde kam ich spät abends nach Hause, ohne Hoffnung, das Brüten der Eule abermals feststellen zu können. Dem einen Waldhüter meines Schwiegervaters — einem meiner Lieblingsbegleiter — trug ich hoch und heilig auf, wenn irgend möglich 3 bis 4 Wochen später, auf alle Fälle mir den alten Vogel zu verschaffen. Und er hatte auch Wort gehalten. Am 8. Juni sandte mir mein Schwiegervater die heiss ersehnte Eule im Fleische. Ich hatte stark vermutet, so weit ich es mit Hilfe meines Prismenglases sehen konnte, es sei ein Weibchen, und der Zufall wollte es, dass ich eben gerade das ♀ erhielt.

Der Vogel war schon stark in der Mauser und der Eierstock schon rückgebildet. Ich glaube annehmen zu dürfen, dass es sich wieder um ein hier brütendes Paar handelt. In dem verhältnismässig kurzen Zeitraume von 10 Jahren habe ich die Uraleule nun schon zum 6. Male — mehr oder weniger sicher — brütend festgestellt. Ich bin überzeugt, dass ich, wenn es mir möglich wäre, um diesen Zeitpunkt mehr ornithologische Streifzüge zu unternehmen, auch anderwärts tiefer im Gebirge ähnliche Beobachtungen machen könnte. Doch leider fehlt es mir ebenso an Zeit, wie an den Mitteln dazu. Natürlich befindet sich auch dieses Exemplar nunmehr in meiner Uralenser Suite.

So viel vorläufig über die nachträglich beobachteten Arten.

Wie Freund WEIGOLD in seinen Bemerkungen einzelner selteneren Arten schon kurz erwähnte, gelang es mir die *Saxicola hispanica xanthomelaena* (*Saxicola melanoleuca*) auf mehreren Stellen zu beobachten und auch zu sammeln.

Am 24. Mai fuhr ich Vormittags mittels Wagens nach Koronini, um in den felsigen Bergketten nach alten Steinschmätzern Umschau zu halten. Es war sonnig und ziemlich heiss und das war für mich günstig, da die Vögel ziemlich lebhaft waren aber nicht so

élénkek voltak ugyan, de mégsem oly vadak, mint máskor.

Alig félórányi idő alatt találtam is 2 hímét és 1 nőtényt. Mivel gyűjteményemben csak egy éppen erősen vedlő és rossz hím példányom volt 1909 július havából, lelőttem egy párt. A nőtény petevezetékében csaknem teljesen kifejlődött tojást találtam.

A mikor május 28-án a báziási utat tettem meg, Baziás és Divics között újra láttam 3—4 párt, a melyek közül egy öreg hímét lelőttem. Egy párocska fészket közvetlenül az útszélre, a védőfal nyílásaiba rakta; a hím, valahányszor arra mentem, a távirósodronyokon ült.

Közel ehhez a helyhez, a Lokva-hegységben sikerült megtalálnom a réti sas és egy uhu pár fészkeit; mindkettőben 2—2 már meglehetősen anyányi fiókát láttam és kísérom segítségével nagy fáradsággal ugyan, de szerencsésen és hibátlanul le is szedtem.

A réti sas fészke egy $29\frac{1}{3}$ m magas bükkfán volt; átmérője meghaladta az egy métert. Az uhu fészke a talaj fölött néhány méter magasan egy sziklaoduban volt. A fiókák gyűjteményemben vannak, a hol jó ápolás alatt pompásan fejlődnek.

A *taivanushoz* hasonló *sárgabillegető* színezete a következő: a homlok a szemzúg első széléig egy gondolattal világosabb hamuszürke, mint a tipikus *Motacilla flava flava*; ettől kezdve határozottan zöld, mint a madár háta. A fejtető nem mondható szürkének, mert ha a fej és nyaktáj tollait úgy lehetett volna rendezni, mint azok az élő madáron vannak, úgy legfeljebb sejthetők, hogy az alsó rész, vagyis a tollak alapja hamuszürke; ugyanez az eset áll fenn a hát tollainál is. A meglehetősen széles superciliaris sáv a mellő és hátsó részen ugyanoly sárga, mint a mellrész, a szem fölött egy árnyalattal világosabb. Az altest sárga színe sokkal intenzívebben sárga, mint az én másik typ. *flava flava* példányaimon.

scheu wie sonst. In kaum einer $\frac{1}{2}$ Stunde entdeckte ich 2 ♂ und 1 ♀. Da ich in meiner Sammlung nur ein stark mauserndes und schlechtes ♂ von 1909 (vom Juli) habe, so entschloss ich mich, ein Paar für mich zu schießen, und das gelang mir auch. Das ♀ hatte fast vollkommen ausgebildete Eier im Eileiter.

Als ich am 28. Mai die Tour nach Baziás machte, bemerkte ich abermals zwischen Baziás und Divics 3 bis 4 Paare, wovon ich ein sehr schönes adultes ♂ erlegte. Ein Pärchen hatte sein Nest unmittelbar neben der Strasse in den Löchern der Schutzmauer angebracht; das ♂ sass, so oft ich vorbeiging, immer auf den Telegrafendrähten und war schon von weitem bemerkbar.

Nicht weit davon im „Lokvagebirge“ gelang es mir die Horste eines *Seeadlers* und eines *Uhupaares* zu entdecken; beide besaßen je zwei schon ziemlich herangewachsene Junge, die ich mit Hilfe meines Begleiters nach schwerer Mühe glücklich und tadellos herunterschaffte.

Der Horst des *Albicilla* stand auf einer $29\frac{1}{3}$ Meter hohen Rotbuche und hatte einen Durchmesser weit über 1 Meter; der des *Uhus* war in einer Felsnische einige Meter vom Boden. Alle Jungen befinden sich in meinem Besitze, wo sie bei guter Pflege und behaglicher Unterkunft prachtvoll gedeihen.

Die *taivanusähnliche Schafstelze* ist wie folgt gefärbt: Stirn bis etwa zu dem vorderen Rande des Augenlides einen Gedanken lichter aschgrau als bei der typischen *M. flava flava*, von da an ausgesprochen grün wie der Rücken des Vogels. Grau kann man den Oberkopf nicht nennen, denn, wenn man die Federn der Kopf und Nackenpartie so hätte ordnen können, wie sie der Vogel im Leben trägt, so hätte man nur höchstens ahnen können, dass die untere Partie, d. h. die Basis der Federn aschgrau ist, gerade wie dies bei den Federn des Rückens der Fall ist. In Verhältnis zu der Struktur der Federn tritt die grüne Farbe genügend markant hervor. Der ziemlich breite Superciliarstreif ist auf dem vorderen und rückwärtigen Teil gerade so gelb wie die Brustseite, über dem Auge eine Nuance lichter. Die gelbe Farbe des Unterkörpers ist viel intensiver gelb als bei meinen anderen typ. *flava flava*-Exemplaren.

Sok tanulmányra és megfigyelésre van még szükség, hogy a kérdés tisztáztassék. Különösen azt a körülményt kell bővebben vizsgálni, hogyan lehetséges az, hogy éppen egy a taivanushoz hasonló alak — mondjuk — ismételtan aberrációként jelentkezett!?

Megkívánom végül jegyezni, hogy Báziás mellett már évek óta megállapítottam a *Monticola saxatilis* jelenlétét és költését, még pedig rendkívül nagy számban. A Báziástól—Divicsig terjedő 10—12 kilométeres úton ez idén 12—14 költőpárt figyeltem meg. Ha meggondoljuk, hogy más költésre ugyanilyen alkalmas helyeken csak félelnyi pár van jelen, úgy Báziás vidékét különösen kedvező költőterületnek kell tartanunk. Nézetem szerint ez tisztán a Duna szomszédságának tulajdonítandó.

Kellemes kötelességnek tartom őszinte köszönetemet kifejezni a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak szabadságoltatásomért, a „Délmagyarországi Természettudományi Egyesületnek“ és különösen JOANOVICH SÁNDOR min. tanácsos, főispán úrnak, úgyszintén a választmányi tag uraknak, a kik tanácsukkal és tetteikkel segítségemre voltak.

Temesvár, 1912 augusztus havában.

Allerdings gehört noch viel Studium und Beobachtung hiezu, um die Sache vollkommen zu klären. Insbesondere aber muss der Umstand näher betrachtet werden, wie so es möglich ist, dass eben eine taivanusähnliche Form — sagen wir — schon wiederholt als Aberration vorgekommen ist.

Zuletzt will ich noch bemerken, dass ich schon seit Jahren das Vorkommen und Brüten der *Monticola saxatilis* bei Báziás beobachtete, u. zw. in aussergewöhnlicher Zahl. Auf der Partie von Divics bis Báziás, (das ist eine Strecke von 10—12 km), beobachtete ich heuer 12 bis 14 brütende Paare. Wenn man bedenkt, dass an anderen gleich günstigen Stellen nur die Hälfte der obigen Zahl vorhanden ist, so muss man die Gegend von Báziás als besonders günstigen Brutplatz betrachten. Nach meiner Meinung ist dieser Umstand nur der Nachbarschaft des Donaustromes zuzuschreiben.

Schliesslich halte ich es für meine angenehme Pflicht herzlichsten, tiefgefühlten Dank zu sagen, in erster Linie dem königl. ung. Ministerium für Kultus und Unterricht, für meine Beurlaubung, dem Präsidium des „Süd-ungarischen Naturwissenschaftlichen Vereines“, namentlich Herrn Ministerialrat und Obergespan ALEX. V. JOANOVICH, sowie auch den Herrn Ausschussmitgliedern, welche mir mit Rat und Tat insbesondere beihilflich waren.

Temesvár, im August 1912.